SENOJOJ PAKELĖJ

(Iš rašomų atsiminimų apie Putiną)

M. SLAVĖNIENĖ

Išėjus iš Gudelių bažnyčios šventoriaus ir pasukus pro šventoriaus tvorą kairėn — rytų link — prasideda kelelis, neplatus, tik kaimiškų vežimų ratų ištrintas, dviejų provėžų. Bet žmonių jis buvo vadinamas ne keleliu, o keliu. Gal dėl to, kad jis buvo gana ilgas — kelių kilometrų.

Pirmiausia šiuo keliu pasiekiami už varsnelės nuo bažnyčios besą Gudelių kapai. Laidojimo procesijai — prieky karsto su kryžium ir juodom vėliavom, — dar visai nepasiekus senojo šakoto ąžuolo, įsigalėjusio kelio pakrašty tiesiai ties klebonijos trobomis dešinėj pusėj, kiek atokiau nuo kelio — įeinama į tąją amžinojo poilsio vietelę — liepų ir kitokių lapuočių medžių gojelį — mirusiųjų šventovę. Ties ąžuolu kelias pasisuka per Ivoniškio laukus šiaurės link. Toliau už kelių varsnų, ties Žvyriakalniu jis vėl pakrypsta į rytus ir priartėja Ivoniškio didžiųjų miškų pakraštį. Tuoj už Žvyriakalnio, baigiantis Ivoniškio laukams, kairėje kelio pusėje prasideda Gražiškių kaimas, o su juo žemėmis susisiekia ir Pilotiškiai.

Pilotiškių kaimą nuo Gražiškių skiria nedidelis kalnelis, ant kurio anais laikais augo apyskurdis gluosnis, — vėjų pakuprintas, nepaliaujamai mosuojąs savo plonomis, iki žemės nutysusiomis, ilgomis šakomis. Prie šio gluosnio buvo prikaltas nedidelis metalinis kryželis, dėl ko ir pats kalnelis turėjo "Kryžiaus Kalnelio" vardą. Praeidami ar pravažiuodami pro šį kryžių vyrai nusiimdavo kepures, o moterys persižegnodavo. Kiek kartų teko man eiti per šį kalnelį su mama, ji visada praeidama pro kryžių ne tik persižegnodavo, bet, pasižiūrėjus į jį, patylomis sukalbėdavo kažkokią maldelę. Kadangi tos maldelės žodžių nenugirsdavau, man atrodydavo, kad mama tam kryželiui ar tam pasikūprinusiam gluosniui pakuždėdavo kažką man nežinomo, kažką initymaus, kokią savo sielos paslaptį... Nukryžiuotasis priimdavo tai skausmingu veidu, agoniškai užmerktomis akimis, o gluosnis palinguodavo beveik žemę siekiančias savo šakas.

Mažasis Vincukas, pirmiausia savo mamos vedinas, vėliau lankydamas Gudelių mokyklą, o dar vėliau — jau būdamas Putinu — kiekvieną kart eidamas per tą "Kryžiaus Kalnelį", pro tą gluosnį-svyruonėlį su Kristaus kančia, turėdavo savo jautria, poetiška siela pajusti ten glūdinčią savotišką mistiką, savotišką paslaptingumą. Ar kartais ne per tą kalnelį beeinant žybtelėjo šviesi kūrybinė kibirkštėlė, kuri įkvėpė Putiną parašyti vieną iš geriausių savo eilėraščių — "Rūpintojėlį".

S. KARINIAUSKAITĖ ŠVENTĖ

(...)

"Bet kam gi tu, budrus Dievuli mano,
Prie lygaus kelio rūpestėliu rymai?
Prie lygaus kelio, kur vargų vargeliai
Vieni per dienas dusaudami vaikšto.
Dievuli mano, ar gi mūsų godos
Tave prie kelio iš dangaus atprašė,
Ar gal šviesios rudenio naktužės
Tave iš mūsų žemės išsapnavo?"

(...)

Šie posmai rodos ir kalba apie tą mūsų Kryžiaus kalnelį.

Nusileidus nuo kalnelio, už varsnelės turėjo prasidėti senojo Pilotiškių sodžiaus gyvenvietė — abiem pusėm kelio, viena prie kitos sustatytos sodybos. Ateinant keliu nuo Gudelių, sodžiaus pradžioje, kiek ant kalvelės, buvo Mykolaičių sodyba. Kaimynu iš vakarų pusės buvo Makauskas, kuris sodžiui išsiskirsčius į vienkiemius, paliko senoj vietoj gyventi; nesu tikra koks iš rytinės pusės kaimynas buvęs — gal Dranginis.

Mūsų, Juozo Mykolaičio vaikų, augimo metu, jau vienkiemyje, senoji sodybavietė buvo apsupta tarsi kokiu romantizmu — joje slypėjo kažkas mielo, lyg kad ten vis tebegyventų proseneliai, lyg kad joje mes būtume kažkeno laukiami... Mane pačią, jei vasaros metu tekdavo eiti padirbėti į tąją senąją sodybavietę, apimdavo savotiškas džiaugsmas, — lyg eitum pas kokius savo mielus gimines, senelius ar prosenelius mielon viešnagėn.

Ir tikrai, toje mūsų sodyboje būdavo smagu. Jeigu dirbi ant pačios kalvelės viršūnės — grėbi dobilus, ar riši vasaroją (rugių ar kviečių griebti neida-

A. TAMOŠAITIS
EGLĖ ŽALČIŲ
KARALIENĖ

vau), ar ritini žirnius į volus — malonu, karts nuo karto, žvilgtelti į čia pat betysantį baltą kelią, kuriuo praeina vienas kitas žmogus. Pažįstamas ar nepažįstamas tas praeinantysis, pasukęs galvą į mus, dirbančiuosius, garsiai šūkteli: "Padėk Die!" Tai reiškia "padėk, Dieve", — lyg tai įsakymas Dievui, kad Jis mums pagelbėtų dirbti... Į tai mes atsakydavome: "Dėku, dėku".

Bet ypač būdavo miela grėbti šienelį sodybos pievoje, visai įsitraukiančioje į Ivoniškio miško pakraštį. Pačiame papievyje — keletas baltų lieknų berželių, keletas lazdymų krūmų, aviečių šeimynėlių, žemuogių kupstelių. Betraukiant grėbliu sausą, kvepiantį šieną, kartais išsiverčia sultinga, nors kiek ir apvytus, išsirpusi žemuogė, šienpiovių dalgio pakirsta. Šią prarijus jau nebeiškenti — meti grėblį ir neri pagirin pasmaguriauti: tave traukte traukia skaniom gėrybėm ir žemuogių kupsteliai ir avietės, ir riešutai. O kai šienas jau būdavo sugrėbtas ir sukrautas į kūgelius, namo nesiskubindavome. Išsitiesdavome ar tai prie vieno, kurio kūgelio, ar berželio pavėsyje ir... moderniškai sakant, "piknikaudavome": juodos duonos riekė su aptirpusiu ant jos sviestu ir apšilusiu sūriu, užsigeriant saldžiarūgščia gira — kas gali būti skaniau. O ir pats poilsis — koks mielas, koks saldus! Tėtė, užmetęs galvą ant savo kietų darbo rankų, net ir užknarkdavo įgriuvęs į gilų miegą. Senoji sodybavietė mūsų tėtei buvo lyg antrieji namai, nes čia jis augo, čia jis mažas bėgiojo, čia kelio minkštoj "pieskelėj" žaidė.

Kadangi mūsų mama visada eidavo kartu su visa šeimyna į laukų darbus, aišku, ir į šią sodybą ateidama dirbti, atsinešdavo kartu savo pirmagimį sūnelį Vincuką. Rodos matau, kai jis berželio pavėsy paguldytas ant drobinės namie austos paklodėlės, tokiuose pat drobiniuose marškinėliuose, plačiai atvertomis mėlynomis akutėmis seka mirgančius berželio lapelius ar dangaus mėlynėje slenkantį baltą lengvutį debesėlį. O pagirio geroji laumė ar tada nežiūrėjo paslapčiomis į tą mažąjį kūdikėlį, ar neprisegė prie jo sielos gležnučio rūbelio keturlapio dobilėlio?...

Pats Putinas savo atsiminimuose apie tą senąją mūsų sodybą taip rašė: "Tačiau aš dar atsimenu senosios sodžiaus sodybos sodą prie kelio, likusį be trobesių. Po kurio laiko ir tą sodą panaikino, kadangi iš jo nebuvo jokios naudos. Liko tik kelios didelės liepos prie kelio ir atokiau, alksnynėlis (vėliau jis buvo taip pat iškirstas, — M. S.),sena laukinė kriaušė, dar ilgus metus viliojus mus vaikus, mažais savo vaisiais, kurie, supilti į šieną ir patrešę, būdavo nepaprastas skanumynas". (V. Mykolaitis-Putinas, Raštai, VII t., 295 p.).

Mylimai mamytei

Dr. EMILIJAI NORVAIŠIENEI

mirus, nuoširdžiai užjaučiame NORĄ ir ALFREDĄ KULPAVIČIUS. Šį liūdnąjį momentą teskaidrina krikščioniškoji viltis ir visų mūsų malda.

K. L. K. M. D. Centro Valdyba,
"Moters" žurnalo bendradarbės ir administratorė